

הקנבים והשפעותיו

התרשמויות ומסקנות מטיפול בנוער משתמש

תוכן העניינים:

א) הקדמה

1. שני צדדיו של עלה הקנבים – גרסת "השטח" מול גרסת "הממסד".
2. למה הנוער מעדיף להשתמש דווקא בקנבים.
3. הקושי לזהות את המשתמש בקנבים ואת אופי השפעת החומר עליו.
4. השפעותיו של הקנבים – הנחות יסוד הנדרשות לבדיקה מחודשת.

ב) האפיונים והנזקים הייחודיים אצל צרכני הקנבים

1. הקנבים כבולם התפתחות רגשית – המעבר הסמוי של המשתמש מרגשות להרגשות.
2. הקנבים כיוצר פגיעה משמעותית בבניית הזהות – התגבשותה של "זהות תיפקודית" כאלטרנטיבה מסוכנת לעיצוב "זהות אישיותית".
3. השימוש בקנבים כמסייע בבניית "תבנית מחשבה מגוננת" – ממשתמש בגראס ל"גראסולוג" אידיאולוגי.
4. ההצדקות ה"מוסריות" לשימוש בחומר - הקנבים כמפתח מבנה תודעתי המאפשר הגשמה פונקציונאלית וסלקטיבית של אידאות וערכים.

חלק א' - הקדמה

1. שני צדדיו של עלה הקנביס- גרסת ה"שטח" מול גרסת "הממסד".

הקנביס (שם כולל לכלל תוצרי הצמח – גראס, מריחואנה, חשיש וכו') הוא אחד החומרים הפסיכו אקטיביים השנויים ביותר במחלוקת. לממסד יש היסטוריה עשירה של התייחסות שלילית לגביו: מהצגת נתונים מדעיים אובייקטיביים על נזקיו, ועד לדמוניזציה תעמולתית.

למול הממסד קיים ציבור של משתמשים ומצדדים, להם יש תפיסה סותרת. הם חווים ומגדירים את הקנביס כחומר עם נזק מועט מאוד מהבחינה הגופנית הנפשית והתיפקודית. הם מתארים את הקנביס כחומר לגיטימי המסייע לפרט בתחומים שונים כמו בתחומי הרגיעה, החשיבה והתיפקוד. הם מזהים את הקנביס כחומר בעל תועלות רבות.

בתוך מלחמת הגרסאות העקשנית נשארה עומדת ותלויה שאלת האמת:

באיזו מידה הקנביס הוא סם מזיק? ובהנחה שהוא אכן מזיק -

מהו התחום הניזוק ביותר, והאם הנזק הוא משמעותי או זניח?

כמטפל העוסק בתחום חשתי מבולבל מאוד עקב הפער בין הגרסה של "הממסד" לבין גרסת "השטח".

החלטתי לעשות מעקב בלתי אמצעי אותו קיימתי במהלך כחמש שנים.

השתמשתי ברשימותי ובאבחוני מתוך מפגשים עם מטופלים המשתמשים

בקנביס. שאלתי שאלות וערכתי רישומים רבים כדי לתעד את חוויותי. זיהיתי

תופעות פסיכולוגיות ואוסף התנהגויות המאפיינות את צרכני הקנביס.

נעזרתי בהשוואות שערכתי בין התהליכים והתוצאות של טיפול בנוער משתמש

לבין אלה של טיפול בנוער שאינו משתמש. השוואות אלה עזרו לי לבסס את

מסקנותי. גיבשתי הבנה ותפיסה מעמיקים יותר על חומרת הבעיה בשימוש

ובהתמכרות לקנביס.

אני מצטרף להתנגדותו הנחרצת של הממסד לחומר הזה, אבל עם הדגשים

אחרים. הצורך הממסדי לשלול את הקנביס מובן לי ומוצדק בעיני.

חלק מהאיום שחש הממסד נובע מכך שצרכני הקנביס משתמשים בו כסמל

וככלי לדחיית התרבות הנורמטיבית.

הקנביס מעניק להם יכולת מסוימת להתעלם מחלק מהמוסכמות החברתיות.

חלקם מפתחים מרקם חדש של התייחסות וחשיבה להיבטים של המציאות.

מרקם ההתייחסות החדש - בחלקו הוא יצירתי ושונה, ובחלקו פנטזיוני ואולי גם

הזוי. הקלות שבה יכול צרכן הקנביס לסתור ולהתנגד לנורמטיבי ולקיים, בצדק

או שלא בצדק, מאיים על הממסד וגורם לו לייצר התנגדות רחבה.

לפי הבנתי המערכת שמה בלית ברירה דגש רב על הטיעונים המשניים.

הטיעונים המרכזיים והחשובים יותר בנוגע לנזקי הקנביס – הם סמויים, קשים

להגדרה וחמקמקים.

2. למה הנוער מעדיף להשתמש דווקא בקנביס?

רוב הסיבות לשימוש הן בעלות אופי שונה מהמקובל לחשוב. חלק נכבד מהנוער משתמש בקנביס באופן לא מודע לצרכי **ריפוי עצמי** (Self medication). הסיבה העיקרית לשימוש **המתמשך אינה נובעת מהמשאלה לברוא מציאות אחרת או לברוח למציאות אחרת**. לרוב הם מכירים בכך שהיכולת שלהם לשנות את המציאות היא נמוכה ביותר. הם מכירים בעוצמתה של תרבות העל. **הם משלימים לפעמים בלית ברירה עם אורח החיים הנורמטיבי בו הם נתונים**. הם בעיקר רוצים לפוגג מתוכו מרכיבים מסוימים שגורמים למועקה - בייחוד את מרכיבי המתח והלחץ.

זהו נוער שברובו ויתר על הרצון "לבעוט" או למרוד באופן גלוי באורח חייו. **נהפוך הוא. הוא רוצה להסתגל אליו עם פחות כאבים**. לפעמים הוא רוצה לשמר את מעמדו או דימויו כ"ילד הטוב", הבן הטוב, התלמיד הטוב, העובד הטוב.

הוא רוצה לרפא את חוסר יכולתו להירגע. הוא רק רוצה "לפוגג" את המצוקה הנפשית שמתלווה למצב הזה- וכאן בא לעזרתו הקנביס. החומר יוצר לו הקלה נפשית משמעותית, ובמקביל- מאפשר לו להמשיך ולתפקד. הוא מאפשר לו לקיים באופן חשאי את המרד – "המרד השקט", "המרד הסמוי".

המשתמש חש כמי שיוצר שונות, נבדלות, נפרדות מאורח החיים בו הוא שרוי - **תוך שהוא יכול לדלג על מרכיבים רבים של עימות חזיתי**. על פני השטח הוא נצפה לרוב כמתפקד רגיל, אך בתחושתו הוא לא. הוא מתבשם בזרם תודעתי שונה ובכך הוא מאשר לעצמו את התנגדותו ונבדלותו מדרכה הנורמטיבית של תרבות העל. הוא מניף את נס המרד בהיחבא, לא בראש חוצות - אלא מתחת לשולחן. הוא בעצם מקיים מרד סימבולי, המכיל בנוסף לכך כבונוס שמן- הקלות נפשיות ורגשיות.

מאוד מאפיין את הנוער המשתמש בקנביס להתנגד באופן נחרץ לתרופות שהממסד מספק להתמודדות עם מצבים נפשיים בעייתיים. הנוער מעדיף את הקנביס כחומר פסיכו אקטיבי "טיפול" על פני שימוש בתרופות בפיקוח ממסדי. הנוער המשתמש נוטה לא לזהות את הנזק שנגרם עקב השימוש בקנביס. הוא מנסה לשכנע את עצמו ואותנו שהוא משתמש בחומר "טבעי" ו"אורגאני" שאינו גורם לנזקים.

הפולקלור של המשתמשים מבטל כמעט לחלוטין את תקפותו ומהימנותו של העולם המחקרי בנוגע לקנביס, ומתייחס אליו כגוף לא אובייקטיבי, בלתי אמין, תועמלני, ואינטרסנטי. את הנזקים הוא נוהג לייחס דווקא ל"חומרים הכימיים"- כלומר לתרופות המסופקות ע"י נציגי הממסד.

הנוער עושה מאמץ גדול לנרמל את הקנביס בעינינו ולהפוך אותו ללגיטימי. כפי שציינתי, לנוער שמתיר לעצמו שימוש בקנביס, יש התנגדות עצומה לחומר תרופתי טיפולי שמסופק ע"י הממסד. זה נראה לא מובן בתחילה, אולם במחשבה שנייה זה די ברור:

הנוער בעצם חוסך מעצמו את הצורך להיות מבוקר וחשוף לנציגי התרבות הממסדית: רופאים, פסיכיאטרים וכו'. הוא מעודד מכך שמצא את הדרך לדאוג לעצמו ולהסתדר "לבד", מבלי להיסמך ומבלי לתת דין וחשבון לשום גורם מעולם המבוגרים. מבחינתו כל דיאלוג, כל תלות מתפרשים ככניעה לממסד הנורמטיבי ודרכו, דבר שאינו מקובל עליו.

רוב התרופות, נוגדי החרדה והדיכאון מסוג הפרוזק (SSRI), מטפלות רק ברכיבי הדיכאון והחרדה. הם מאפשרות לנפש להתמודד ביתר אפקטיביות עם קשיי החיים, ואינן יוצרות באופן ישיר אפקטים נפשיים נוספים. לעומתם- השימוש בקנביס כולל מרכיבי השפעה נוספים כגון: יצירת רגיעה, הנאה (ה"סטלה"), בניית תבנית מחשבה מגוננת, חידוד חושים מסוימים ועוד. אלו אלמנטים שהנוער לא רוצה לוותר עליהם.

אמנם תוצרי הקנביס מסייעים במובן מסוים ליכולת לתפקד, אך לרוע המזל הם גם יוצרים נזק לא מבוטל. הם בונים מבנה נפשי שאינו אוטנטי ובעל פגמים התפתחותיים רבים (פירוט בהמשך).

3. הקושי לזהות את המשתמש בקנביס ואת אופי השפעות החומר עליו.

קיים קושי רב לאבחן שאכן מדובר בצרכן קנביס, וכן קשה לאבחן את אופי השפעתו של הסם עליו. ההורים והחברה מצפים לזהות אצל המשתמש אוסף סממנים בולט ומשמעותי כפי שהוא מוצג אצל צרכני ההרואין, או כפי שהוא משתקף במדיה התקשורתית או הקולנועית.

למעשה הנוער מסוגל למחוק ולהעלים את סימני הזיהוי הפיזיים וההתנהגותיים שיוצר הקנביס. לעיתים דווקא כשהם תחת השפעת החומר, הם נראים יותר סבלניים, מקשיבים, רהוטים, רגועים, מתייחסים, נורמטיביים. זה מטעה את ההורים והחברה לחשוב שמדובר על מצב נורמאלי וחיובי. זה מקשה לזהות את המשתמש ואת הנזק שנגרם לו. הקושי לזהות נובע בעיקר מהיכולת של המשתמשים להציג התנהגות רגילה, להציג "נורמאליות" בעודם תחת השפעת החומר.

המשתמש בקנביס הוא לרוב בעל יכולת להתנהלות סבירה לחלוטין. **הנזק שנגרם הוא פנימי, אך החזות בדרך כלל נשארת נורמאלית ורגילה.**

הוא יכול לתפעל מצבים חברתיים וטכניים, כמו לנהל שיחה באופן שתשמע רגילה לגמרי. וכמו כן הוא יכול להשתתף או לקיים טקסים חברתיים נורמטיביים, מבלי שהסביבה תוכל לזהות דבר.

יש צורך בהכרות אינטימית מעמיקה יותר, ובמפגש עם מישורים נוספים בתודעתו או התנהגותו כדי לזהות שמדובר בשימוש בקנביס.

לחלק גדול מצרכני הקנביס קיימת יכולת בולטת לשנות אסטרטגיות וגישות בהתאם להחלטה מודעת. יש להם את היכולת **לגמישות בעמדות ובדפוסי התנהגות.** גמישות זו מהווה בשבילם אסטרטגיה השרדותית.

הגמישות יכולה לבוא לידי ביטוי במעברים בין אופני התנהגות שונים: מתוקפנות לוותרנות, מאמפטיה להתעלמות, מפתיינות מתוקה ועד לדחייה אקטיבית או פסיבית רועמת וכו'. המעברים יכולים להיות מתונים או קיצוניים בהתאם לאופיו וכישוריו של הצרכן. מכל מקום, **הוא מפגין עמידה מוצקה אחרי כל גישה שהוא נוקט בה ברגע נתון.**

תחושת השלמות שמקרין הצרכן עם כל אמירה ועם כל גישה- מתעתעת במתבונן. היא נותנת תחושה של אמת פסיכולוגית והתנהגותית צרופה- ולא כך הוא. העמידות הגבוהה ותחושת השלמות שמציג המשתמש מבלבלת את ההורים ואת החברה. הורים לפעמים עסוקים בשאלה כיצד הוא יכול רגע אחד להפגין כזאת התייחסות רגישה ומזדהה עם אלה שמסביבו, ורגע אחר להיות תוקפני וליצור חוויית איום בולטת על סביבתו.

ההורים בטעות מייחסים את ההתנהגות זאת לא להשפעת הסם, אלא לאחד מהסממנים הקיצוניים והבלתי שגרתיים המאפיינים את תקופת ההתבגרות.

4. השפעת הקנביס- הנחות יסוד הנדרשות לבחינה מחודשת.

התפיסה הממסדית שגורסת שהגראס פוגע כמעט בכל התיפקודים ושהוא גורם רק נזק - אינה מדויקת.

אין לי ספק, באופן חד משמעי שהשימוש בגראס יוצר נזק גדול. אבל כדי להבין באופן מעמיק יותר את אופי הנזק, את אופי השפעותיו של הקנביס והסיבות לשימוש בו על ידי הנוער- עלינו לאתגר מחדש את הנחות היסוד שלנו ביחס לחומר הפסיכו אקטיבי הבעייתי הזה.

ישנה הנחת יסוד מקובלת שגורסת שהשימוש בקנביס פוגע בלמידה וגורם לירידה בהישגים. הנחה זו אינה מדויקת לגבי חלק מהנוער, ובמקרים מסוימים אף לא נכונה.

חלק מהצרכנים למדו איך להשתמש בהשפעת הקנביס כדי לשפר ולהעמיק את יכולת הלמידה שלהם עם תוצאות מוכחות: יותר השתתפות בכיתה, שיפור בציונים וכו'.

חלקם מדווחים על יכולת משופרת- לבחון סוגיות, לאבחן ולהגדיר מצבים, ואף להתמודד איתם ביתר אפקטיביות. הם מספרים על האפשרות שנוצרת להתבונן בנושא מוכר או בעייתי מזוויות חדשות שלא חשבו עליהן קודם. חלקם מדווחים על היכולת לנטרל חלק מהרעשים שהפריעו להם לבחון נושא ובכך להעמיק את חקירתם בו.

אין ספק שאופיו המורכב והמתעתע של הקנביס וההשפעות שהוא יוצר- דורשים מבט מעמיק יותר וברזולוציה גבוהה יותר. כך נוכל להבהיר טוב יותר לעצמנו את מרכיבי הזירה החשובים ולתקשר ממקום אפקטיבי יותר עם הנוער והנוער המשתמש. אמירות חד כיווניות העוסקות בגינוי גורף וחסר דיוק של החומר הזה, פוגמות באמינותנו וביכולת שלנו ליצור השפעה.

מכל מקום, קיים קושי רב בתיאור מדויק של השפעות והנזקים שיוצר הקנביס. אני אעשה כמיטב יכולתי כדי להעביר את הידע החמקמק שצברתי בתחום זה.

חלק ב' - האפיונים והנזקים אצל צרכני הקנביס.

1. הקנביס כבולם ההתפתחות הרגשית- המעבר הסמוי של המשתמש מרגשות להרגשות.

לדעתי הנזק המשמעותי ביותר של הקנביס הוא הנזק הנפשי – **הנזק הפסיכולוגי.** הקנביס פוגע במישור הרגשי והוא יוצר בשל כך כשל התפתחותי עמוק. למשתמש נוצר סוג של דיסטאנס - ריחוק רגשי מעצמו ומהסביבה.

החומר מעין עוטף את הרגשות ומבודד אותם. הוא אינו גורם בד"כ לנתק רגשי מוחלט, אך הוא יוצר מרחק מספיק שמתחיל לפגום ביכולת האוטנטית האמיתית של המשתמש - להרגיש ולהתפתח רגשית.

השוואה בין תוצאות טיפול של נער שאינו משתמש או שסיים לחלוטין את השימוש לבין תוצאות של טיפול בנוער משתמש בקנביס או שעבר לשימוש מזדמן בחומר - מראה מסקנות ברורות:

אצל צרכני הקנביס, למרות התהליך הטיפולי – לא נוצר כל שינוי במישור הרגשי.

הקומפלקס הרגשי נשאר עם אותם דילמות. לא נוצר שחרור של מטען נפשי. לא נוצר שינוי אמיתי בנפשו של הנער. הרכיבים הבעייתיים קבלו אולי שינוי קוסמטי, אך בסיס המועקה והלחץ נשאר נטוע במקומו.

במישור הטיפולי קורה דבר מעניין- נוצרת הסתגלות שקרית "יעילה" ואפקטיבית לזירה הטיפולית. המשתמשים לומדים מהר את ה"שפה" המתבקשת, והם מוכרים את התשובות או ההתייחסויות שנראים להם כמתבקשים מהמצב.

במקום ההתפתחות הנפשית המצופה, חלקם פתחו מנגנוני הגנה משוכללים יותר הנשענים על השפעת הקנביס על הנפש. אני מוכרח לציין שלחלקם נוצרה התבוננות שכלית ומושגית רחבה יותר על המציאות. זאת אומרת שמרכיבים מסוימים בתחום החשיבתי אינם בהכרח נפגמים בהשפעת החומר. לפעמים נעשה שכלול מסוים של היכולת להתמודד ולשרוד במצב נתון. לפעמים נעשתה הפעלה מורכבת יותר ובדרך כלל מניפולטיבית יותר של המשתנים והדמויות איתם הם באים במגע. אך במישור הנפשי והרגשי לא השתנה דבר וחצי דבר.

הקנביס מאפשר נתק רגשי. הנתק מאפשר לנוער "לתפוס" תפיסת מציאות חדשה. מתוך נטרול המימד הרגשי המשתמש נהנה מתפיסת מציאות פחות מבלבלת ופחות דיס הרמונית - אך במחיר כבד. המחיר הוא - **הכחשה מאסיבית של פרמטרים חשובים הנדרשים להתבגרות תקינה.** הנוער צרכן הקנביס נשען על ארגון סלקטיבי ותועלתני של מרכיבי המציאות, תוך שהוא בוחר לאמץ לעצמו כמה מרכיבים ו"לקבור" מרכיבים אחרים.

בעזרת החומר הוא יכול ביתר קלות להתעלם או להתכחש ממרכיבים שמפריעים לו בהרכבת תמונת המציאות הרצויה לו.

עקב הנתק הרגשי נוצר אצל הנוער מעבר לא בריא מחוויה רגשית ומזיהוי של רגשות, לחווה וזיהוי של הרגשות. נוצר כאן מעבר מרגשות להרגשות. המשתמש מזהה את ההרגשה כרגש. אמנם ההרגשה מכילה אמת פסיכולוגית מסוימת, אך היא מזערית ושטוחה. ההרגשה מהווה סוג של אינדיקציה, אך היא אינה מחוברת ליסודות הנפש.

היא אינה ברת חיבור אמיתי למה שאני אוהב לקרוא "מעין הנפש". רק מפגש עם יסודות הנפש, עם "מעין הנפש" - עם האוטנטיות הפנימית יכולה לחולל שינוי התפתחותי אמיתי. שינוי אמיתי לא יכול להתרחש אם אין מפגש אמיתי עם רגש אוטנטי המחובר והנובע ממעין הנפש.

אחת ההטעיות הבולטות ביותר בתחום ההתנהגותי היא הרושם המוטעה שנוצר למתבונן בצרכן הקנביס. הוא מזהה אותו כנער בעל רגישות עצומה, רגישות שגורמת לו בדרך כלל לסבל. ואמנם חלקם הם בעלי יכולת לביטוי עצמי שנראה כביטוי רגשי. הם יכולים להתרגז, לבכות, להיעצב, לדבר בפרוט על הרגשותיהם וכדומה. כך הם יוצרים את הרושם של דמויות בעלי עומק, פגיעות, כאב, מחברות רגשית וכו'.

מהניסיון הטיפולי גיליתי שלא כך הוא. הקנביס יוצר אשליה של רגישות. כאן היכולת לרגשנות לובשת תחפושת של רגישות. הרגשנות מתפרשת כרגישות אך למעשה היא סוג של טקטיקה. היכולת לרגשנות מאפשרת להם לבכות, להפגין כאב ולהקרין רגישות. יש גרעין של אמת בהתנהגות, אך למעשה זהו בעיקר משחק שמשרת אינטרס. מדובר כאן באפשרות לעשות שימוש אינסטרומנטלי ומניפולטיבי ביכולת לרגשנות. בעניין הבכי לדוגמא - יש כאן בדרך כלל יותר הצגה של בכי כדי להשיג רושם מסוים מאשר בכי אמיתי.

ביטוי נוסף להעדר החיבור הרגשי הוא הנטייה לדיכטומיה רעיונית (להקצנה רעיונית דו קוטבית). זוהי הגישה הרעיונית המוקצנת שיש לפעמים למשתמשי הקנביס - גישת- הכל או לא כלום: או הגשמה מלאה של מרכיב החשוב בעיניהם, או ויתור מוחלט עליו. מעין מוטיבציית- על ולמולה העדר טוטאלי של מוטיבציה. רק העדר של רציפות התפתחותית רגשית - יכול לגרום למצב כזה.

לדוגמא: אפשר לשמוע נערים שמדברים על מוטיבציה גבוהה לגיוס איכותי לצבא: לטיס, לסיירות וכדומה. מצד שני, במידה וזה לא יסתייע בידם, יש להם הרהורי כפירה מוחלטים - עד מחשבות על אי- גיוס לצבא בכלל.

זה יכול להישמע כסוג של הגיון שנובע מעמדה נפשית ייחודית. בעיני- אני לא מוצא כאן רציפות לוגית אמיתית. ישנו העדר חיבור רציף של הרציה ליסודות הנפש. אין כאן התפתחות טבעית אמיתית של עמדה מחוברת ורציפה המכילה

שילוב תואם של רגש והגיון. יש מן ניתוק רגשי פנימי, שמאפשר בחירה רעיונית מוקצנת ודיכוטומית, מבלי שתהיה יכולת לבדוק את נטיית הנפש האמיתית. זוהי תוצאה של היעדרותו של החיבור הרגשי התקין.

פן נוסף המעודד את השימוש בקנביס עקב השפעתו הייחודית על תחום הרגש, היא - **אופייה הייחודי של התרבות המערבית** והמקום שהיא נותנת באמת למרכיב הרגשי.

התרבות המערבית נותנת חשיבות רבה להיבטים הנראים ונשמעים רציונאליים ותיפקודיים. הדגש זה מונעת מאיתנו לאבחן כראוי את הנזק שיוצר הקנביס. נוצרת זיקה בין אופי התרבות המערבית והאפקטיביות הבעייתית שיוצר הקנביס. **המיקוד התרבותי שמעניק ערך רב לתיפקוד**, או לרושם שיש יכולת לתפקד - מטשטש את יכולתנו לאבחן נכון את השפעת החומר על הנוער.

האלמנט הרגשי אומנם מהווה רכיב חשוב בהתפתחות, אך הוא גם מהווה גורם מפריע לתיפקוד כשהפרט בדרך כלל עמוס במטען רגשי חורג. **החיים שלנו** הפוסט-מודרניים מכילים המון מרכיבים הלוחצים רגשית וכמעט בלתי פתירים. הקנביס מסייע להם בכך שהוא מצמצם באופן משמעותי את נוכחותו והשפעתו של האלמנט הרגשי. הקנביס מאפשר לחלק מהנוער לתפקד כרגיל, או להראות כמתפקדים רגיל. הצורך לנטרל אלמנטים רגשיים הגורמים לכאב ולבלבול הופכים את הגראס לחומר אטרקטיבי בעיני הנוער, תוך שהם מתעלמים מהמחירים שהוא גובה.

הכשל הרגשי-התפתחותי שנוצר מוסווה בין היתר על ידי היכולת של צרכן הקנביס **להתנהלות מילולית רצופה**, כמעט וללא סממנים שיעידו על הבעייתיות שנוצרה. **רציפות ההבעה** והיכולת ליצור מעטה רציונאלי לנאמר-מסווים את האמת ונותנים תחושה של תקינות ובריאות- ולא כך היא.

המשתמש יכול להקרין סוג של יציבות באמירותיו והתנהלותו. היציבות מושגת בעזרת אימוץ של מבנה רעיוני שנבנה בהשפעת החומר (פירוט בהמשך). מבנה רעיוני זה מאפשר למשתמש להקרין מוצקות ורציונאליות. רוב צרכני הקנביס הם בעלי ארגון תודעתי לוגי מוצק אך בעייתי. יש להם יכולת לדברת מפותחת והם מיומנים בהצגת תזות שונות ומשונות בתחומים רבים. יכולת זו מסייעת להם להתמקם, לנהל שיחה, להציג איתנות ולהקרין סוג של נורמטיביות.

המחיר שמשלם צרכן הקנביס בהתפתחותו הרגשית הוא גבוה וסמוי מהעין. חשוב לשים לב לכך.

2. הקנביס כיוצר פגיעה משמעותית בבניית הזהות – התגבשותה של "זהות תיפקודית" כאלטרנטיבה מסוכנת לעיצוב "זהות אישיותית".

למשתמשי הקנביס נוצרת פגיעה משמעותית ביכולת לבנות זהות אמיתית ואוטנטית. כפי שציינתי השימוש בחומר עוטף את המערכת הרגשית, מבודד אותה- ויוצר תחושה כללית של רגיעה. הוא גורם להדחתו של אחד ממורי הדרך המשמעותיים ביותר לחיפוש הזהות ולבניית הזהות- **המרכיב הרגשי**. **המשתמש מתקשה לזהות מהו הדבר הנכון והמתאים ביותר בשבילו- לא מהיבט השכלי, אלא מהיבט הרגשי**. לנוער נוצרת חוסר בהירות מתמשכת בנוגע לשאלה מי אנחנו? מה מאפיין אותנו באמת? צרכני הקנביס מדלגים על השלב החיוני של החיפוש העצמי, ושל גיבוש הזהות. הם מדלגים על שלב הבחירה הלא פשוטה בין מה שמגדיר אותו ומה לא, בין ה"אני" לבין ה"לא אני".

המצב הזה נתמך ע"י אמוץ של אידיאל אלטרנטיבי- היכולת לגמישות עמדתי. היכולת לשנות ולהתאים את העמדה בהתאם לתוצאה הכוללת אותה הוא רוצה להשיג במצב הנתון. גמישות זאת מתאפשרת ערב ההשראה המזויפת שיוצר הקנביס, ההשראה שנותנת את ההרגשה שהיכולות המנטאליות, החשיבתיות ואף הביצועיות אינן מוגבלות ואינם מתוחמות.

נוצרת תחושה של העדר מגבלות, תחושה שאפשר להגדיר אותה כחוויה מעניקת כוח וחופש. כחוויה של אינסופיות מסוימת, של פוטנטיות מרובה שנותנת את האפשרות לשוטט לפחות באופן מנטאלי בחופשיות מרבית.

התהליך הזה גובה מחיר כבד. בתוך התהליך הזה ה"אני האמיתי" לא מתפתח. בתוך מרחב זה ה"אני האמיתי" טובע. הוא הולך לאיבוד בתוך ים של אפשרויות. כך אינה יכולה להתפתח זהות מגובשת ויציבה. כשתחושת המוגבלות **הריאלית הטבעית מתחלפת בחוויה, חופשית, רחבה וגמישה - ללא גבולות - לא נוצר עוגן אישיותי**.

יתכן ומצב זה היה קיים עוד לפני תחילת השימוש. בכל מקרה דבר אחד ברור- אין סיכוי לבניית זהות אמיתית בגיל ההתבגרות ביחד עם השימוש בקנביס.

למזלו של צרכן הקנביס תהליך רכישת מיומנויות וכישורים אינו נפגע בהכרח. הנוער המשתמש בדרך כלל יודע איך "לבצע" איך "לעשות" דברים. הוא בעל ידע ובעל יכולות תיפקודיות. הוא יודע לרוב את מיומנויות היסוד הנדרשות מנער בגילו כגון: להפעיל מחשב, לנהוג באוטו בגיל המתאים, לטייל ברולר-בליידס, להתארגן כדי לצאת לטיול וכו'. מה שקורה זה שהוא **מגבש זהות תיפקודית**.

"הזהות התיפקודית" מהווה חלופה ל"זהות האישיותית". הזהות התיפקודית מאפשרת התארגנות נפשית ומעשית תואמת כדי להשיג תוצאות במצב נתון.

מה שנפגם אצלו היא גיבושה של **הזהות האישיותית**. הזהות התיפקודית מפתחת בעיקר אוריינטציה של התארגנות אפקטיבית פחות או יותר מול מצב, מול אוסף של נתונים. היא מתארגנת ויוצרת תגובה באופן שנראה נכון ורווחי. הזהות האישיותית לא מתפתחת כי בהשפעת החומר הוא מתקשה לדעת מה מתאים לו, מה באמת נכון לו. הוא אינו יודע מי הוא. אין לו תחושה של וודאות פנימית לגבי עצמו ולגבי אופיו. הוא אינו יודע מהי הדרך שלו למימוש עצמי. הוא מוצף באפשרויות, ואין לו סלקטור פנימי שיעזור לו לברור ולבחור את המתאים לו. אין לו תחושה אמיתית של זהות, של עצמיות. ייתכן שהוא מחובר ל"מעין השכל" אך לא ל"מעין הרגש", ולא ל"מעין הנפש".

הנוער צרכן הקנביס יודע לחשוב, לפתור, לארגן ולהתארגן. הוא פיתח ושכלל את המערכת המחשביתית שלו. יחד עם זה הוא מתקשה לדעת מהו הדבר הכי נכון לו שבשבילו כדאי להפעיל את מכלול כישוריו התפעוליים והמחשבתיים.

הוא מחליף את המצפן האישי שלו. את מקום האמת הפנימית מחליף כמצפן - **האינטרס**, או האינטרס הישרדותי. הוא מתחיל לנווט על פי האינטרס כחלופה לניווט על פי הזהות האישיותית או על פי האמת הפנימית.

האינטרס מחליף את האמת בתור הנווט המרכזי של הצרכן. מכיוון שאין לו ידיעה ברורה לגבי הכיוון הנכון בשבילו, נוצרת אוריינטציה חלופית של ניווט למקום שיש בו רווחיות או תועלתיות. צרכן הקנביס מזהה את מה שנראה לו נכון, יעיל, חשוב בזמן הנתון- והוא משקיע בלקדם אינטרס, לקדם רווחים ולקדם הישרדות.

הקנביס יוצר את היכולת להנדס את התודעה בהתאם לאינטרס. הגמישות המחשביתית והעמדתית שדיברתי עליה, מאפשרת את ההתאמה האלסטית של העמדות, האמירות והפוזיציה הנפשית בהתאם למה שמזוהה כאינטרס החשוב ביותר.

נוצר סוג של פסיפס מודולארי מחשבתי, המנטרל כמות גדולה של משתנים שאינם "מקדמים" מבחינתו. זה מאפשר לו להתמקד באותם משתנים שההתייחסות אליהם תקדם את הדבר המזוהה כחשוב בעיניו. זה מאפשר לו להתעלם או להתכחש לאותם משתנים הפוגמים בשלמות הפסיפס המחשבתי שהוא בנה.

החיבור שלו למצב הוא חיבור הישרדותי למרות שהוא לא נראה ככזה.

תגובתו למצב היא בדרך כלל תכליתית אינסטרומנטלית. היא נובעת מכך שנפגמה היכולת שלו לבחון את מקומו האמיתי, את זהותו ואת המבנה האוטנטי של אישיותו. וכפי שכבר ציינתי- הוא מחליף את מצפן האמת הפנימית במצפן תלוי אינטרס.

ולסיכום פרק זה:
היכולת של צרכן הקנביס לכישורים מיומנויות ולתיפקוד- מסתירים אמת כואבת- **העדרו של מבנה זהותי אישיותי אמיתי**. לעיתים ההצמדות לקנביס תפקידה לנטרל את הכאב שהקנביס הוסיף לו או גרם לו במו ידיו- הכאב שנובע מטשטוש היכולת לעצב זהות אוטנטית.

הנוער נוטה לעשות אידיאליזציה של המצב הזה. הוא מסונוור מהיכולת להשתחרר ממבנה זהותי כובל, ורואה בכך יתרון עצום והישג משמעותי שלא כדאי לוותר עליו. הוא חווה יכולת התאמה פנימית משופרת למצב, מעין גמישות מרבית כמעט ללא מגבלות כך שהוא יכול להתאים את עצמו ולהפיק ביצוע. הוא מפיק תחושה של חופש ועוצמה כאחד, והבעייה היא שהוא אינו מודע למחיר הכבד שהוא משלם עקב כך. הוא מתמרן בין תפיסות ומעצב גישה מנטאלית שכלית ורגשית בהתאם לאינטרס שלו. הנוער צרכן הקנביס מפיק הנאה מהתחושה שהוא משוחרר מההכרח להיות צמוד למוסכמות חברתיות מקובלות, פנימיות וחיצוניות. הבעייה היא שבדרך הוא ממוסס את יכולתו להשלים את אחת המשימות החשובות ביותר בשלב זה של חייו- **עיצוב זהות**.

3. השימוש בקנביס כמסייע בבניית "תבנית מחשבה מגוננת" - ממשמש בגראס- ל"גראסולוג" אידיאולוגי

מכל סוגי הסמים שהנוער משתמש בהם, הקנביס הוא החומר המארגן והמפתח ביותר, בכל מה שקשור לבנייה מוצקה של דפוס מחשבה ושל אידיאולוגיה מאורגנת. אצל צרכני הקנביס מאוד בולטים הימצאותם של **תבניות מחשבה המכילות- תיאוריות, הבניות רציונאליות, היקשים והקשרים**. אני קורא לצרכני הקנביס- **"גראסולוגים"**, מכיוון שתרבות השימוש בגראס באה שלובת זרוע עם אידיאולוגיה שלמה, וכן עם היכולת והנטייה המחשבתית לעצב אידיאולוגיה. הקנביס בעצם מסייע להם לבנות מסכת רעיונית שלמה, להישען עליה ולבצר עמדות מול השפעות הסביבה.

תבנית המחשבה שנוצרת בעזרת הקנביס היא בעצם מנגנון הגנה מורכב ומשוכלל. היא מאפשרת לנוער דבקות רבה במסגרת הרעיונית שבנה לעצמו. היא מסייעת לו להמשיך את בידודה של המערכת הרגשית המבלבלת, ובמקביל גם למזער את ההשפעה החיצונית עליו.

היא מאפשרת לו לנהל דיאלוג תוך כדי הקשבה שהיא בעצם אינה הקשבה. המשתמש יכול ביתר קלות, בהשוואה למי שאינו משתמש- לשמוע ובעצם לא לשמוע. יכולת זו מעניקה לו המון עוצמה ויתרונות בעימותים ובמצבים שחשוב לו לשפר את הישרדותו בהם. הוא יכול בקלות לרוקן את הנאמר לו ממשמעות, אם זה לא מתאים לו לצרכיו ומטרותיו.

הקנביס גם מאפשר לו את היכולת להתמקד בתחום אחד, ולבודד, להתעלם מכל אספקט אחר. נוצרת מעין "ראית תעלה". ראייה מתועלת, צרה, ממוקדת וסלקטיבית המשרתת אותו. הם בעצם מארגנים את התודעה באופן שמשרת את צרכיהם. ישנם מעט מאוד הבעות התנהגותיות ספונטאניות. ישנה מחושבות בסיסית לגבי ההתנהגות המוצגת בהתאם למטרה הרצויה מבחינתם.

. "גראסולוג" אין נטייה להשתנות, בוודאי לא מתוך ניסיון שכנוע שנשאר במישור המילולי-רעיוני. הנטייה שלו להשתנות סביר להניח שתקרה, רק אם קורה דבר מה פיזי, מציאותי ומשמעותי- בעל השפעה מעשית על חייו. זה מתרחש בדרך כלל אם קורה דבר שלא ניתן להתעלם ממנו. את הדיבור כדיבור, הוא יכול להפוך בקלות לכלי משחק שניתן ללהטט בו בהתאם לצורך. סביר להניח שהוא יוכל לשחק באינפורמציה המשודרת אליו בהתאם לצרכיו, ולשדר דוברות שתמשיך לקדם את האינטרסים שלו.

הנוער מאוד מתקשה להיפרד מהקנביס מאחר והוא מפיק ממנו יתרונות עצומים. הנוער המשתמש בקנביס מתמרן את עצמו מהבחינה הנפשית למצב שבו הוא - לא נפגע ולא מושפע. סוף סוף הוא יכול להיות נוכח בדיאלוג, מבלי לאפשר לנאמר ולמתרחש לחדור אליו, לגרום לו להיפגע, או להשפיע עליו.

העולם המילולי מסביבו יכול להמשיך להפיק קולות. הוא נוכח ושומע - אך זה לא נוגע בו. הוא לא חש נבלם. הוא יכול אחרי הקשבה לכאורה לחזור לנקודת המוצא הרעיונית שלו, מבלי שנתן לאיזושהי אמירה מסביבו, הגיונית, עמוקה, צודקת או דוקרת- להשפיע עליו. ושוב אני מדגיש: הקנביס מאפשר דבקות רבה במסכת הרעיונית שבנה הצרכן, והיא מעניקה לו מערכת הגנה אפקטיבית שקשה לו מאוד לוותר עליה.

לתבנית המחשבה המגוננת שמשרתת אותו בנאמנות, אין כמעט אפשרות להתפרק או להשתנות בעודו ממשיך לצרוך קנביס. לתבנית המגוננת שנוצרה יש עמידות גבוהה לזמן רב גם לאחר הפסקת השימוש.

ההתפוררות של התבנית והאפשרות שתשתנה- מתחילה לקרות רק אחרי בערך שלושה חודשים של הפסקה מוחלטת בשימוש. נוער משתמש יכול לחזור ולעשן פעם בשבועיים או פעם בחודש - בלבד - וזה מספיק כדי לשחזר ולבצר מחדש את תבנית המחשבה. רק הפסקה מוחלטת יכולה להתחיל לפרק את התבנית ולאפשר מפגש אמיתי עם הרגשות. לפני כן אין סיכוי לריפוי או שיפור הבריאות הנפשית.

דבר נוסף בולט שגיליתי אצל נוער צרכן קנביס הוא "**פיתוח אומנות ההתרצה**"- **הרציונליזציה** כמנגנון מוביל ורב שימושי. אני מדבר על מגמה רווחת לפתח מסה של הסברים רציונאליים משכנעים לכל התנהגות או תופעה. השימוש במנגנון ההתרצה מהווה סיוע מאסיבי בבניית תבנית המחשבה המגוננת. השימוש ברציונליזציה מהווה את אחד המאפיינים הבולטים של צרכני הקנביס. נוצרת בהם היכולת והנטייה להשמעת הסברים שונים ומשונים (ולרוב מפורטים) לכל מיני תופעות, מצבים, עמדות והתנהגויות. כולם עומדים בשירות המגמה הברורה- עיצוב ושכלול תבנית המחשבה המגוננת. נוצרה בהם היכולת לבנות מבנה רעיוני שניתן לדבוק בו, להישען עליו, ולהתגונן באמצעותו. היכולת להציג רציונל, תזה או עמדה שתשמע הגיונית, מעניקה למשתמש כוח רב. הם יכולים לנהל דיאלוג או מו"מ מבלי להיות מושפעים. היכולת לדבוק ברציונל אותו הם בנו ואותו הם הציגו, מסייע להם בכך.

דוגמא: נער צרכן קנביס שהיה בטיפול ויתר על האפשרות לעשות רישיון נהיגה למרות שהוריו אפשרו לו מימון מלא וללא התניה כלשהי. הויתור שלו נבע מכל מיני טעמים אפשריים: חשש להיכשל, פחד משינוי, חשש להיות תלוי ברשות הוריו לקבל אוטו וכו'.

ההסבר שהוא נתן היה שהוא פשוט מעדיף לנסוע באוטובוס. ולמה? – כי כך הוא יכול בכל פעם לפגוש אנשים חדשים וזה עושה לו מעניין בחיים. תחת הרציונל ה"מוצק" והמוזר הזה שהוא מציג בביטחון רב- הוא מרגיש מוגן. תחת התירוץ הזה הוא יכול להסתתר ולמזער לחצים פנימיים וחיצוניים. האימון והאמונה שהוא מקרין באמצעות הרציונל שיצר, גורמים לנו להאמין באמיתות הנאמר. זה מקשה עלינו להטיל פקפוק בדברים ה"מעניינים" וה"מיוחדים" שנאמרו בביטחון כה רב. באופן מעשי העמדה המוצקה אותה הוא בנה הופכת את הדיאלוג בנושא לחסר משמעות. העמדה המגוננת אותה הוא בנה מובילה אותנו לטריטורית דיון עקרה מזויפת ומניפולטיבית. היא אינה מסייעת להתפתחות נפשית והיא הופכת את ה"דיבור" המשותף למיותר וחסר ערך.

דוגמאות התרצה נוספות: נער שמסביר את נטייתו להישאר בבית כי לאחיו יש קשיים חברתיים והוא מאמין שנוכחותו מסייעת לאחיו. נער שמסביר את הפסקת לימודיו בטרם עת עקב כך שהוא מצא שאין קשר בין השכלה לבין היכולת להרוויח כסף בחיים, וכו'. אינני טוען שההתרצות הללו הן חסרות היגיון. מה שאני אומר זה שהם הופכים להיות בסיס מוצק לבניית מגננה, לשימור המגמה הפנימית ולהדיפת כל תזה סותרת.

אפקט נוסף שיש לתבנית המחשבה המגוננת היא היכולת להקטין משמעותית את רגשות האשמה. עקב כך הקנביס הופך לכלי המתיר שימוש קל יותר בשקרים ובמניפולציות.

יצירת שקר והפעלת מניפולציות נחשבים לרוב בתרבותנו, לפחות בתחום המוצהר- כמידה מגונה. למרות ההצהרות התרבותיות הנורמטיביות צריך לומר למען ההגינות, ששקרים ומניפולציות הם לפעמים חלק מהיכולת שלנו להתנהל ולשרוד. אחד הדברים הבולטים יותר שנתקלתי בהם אצל צרכני הקנביס, הוא הקלות שבה הנוער המשתמש- נוקט באסטרטגיות השקר והמניפולציה. הוא עושה את זה כמעט ללא תחושה של אשמה או בושה. נוצרת מעין לגיטימציה פנימית להשתמש באמצעים האלו כשנראה שהם יכולים לקדם את האינטרס שלהם. שם זה נעשה ללא קושי או סיבוך מיוחד. לחלקם יש נטייה לעשות שימוש מאסיבי במניפולציות ולתפעל את הסביבה באופן מאוד סמוי, מתוחכם וקשה מאוד לזיהוי.

יצירת השקר יכולה להיות לגבי נושאים רבים ומגוונים: סוגי קשרים, מפגש עם חברים, לימודים, שיעורים, בילויים, כספים, וכמובן ללא כל ספק, הלגיטימציה מספר אחת לשקר ניתנת לעובדת השימוש בסמים. ושוב גם כאן היכולת שלהם להציג עמדה חותכת וברורה תוך מחיקת כל אלמנט של דיסוננס או ספקנות- מערער את יכולתו של השומע לזהות אם אכן מדובר כאן ברמייה. הם יכולים לדבוק בגרסה ובאמצעות דבקות עקשנית בה להפוך אותה כאילו היא האמת. הם כאילו מארגנים תשתית נפשית ועמדית שתתמוך בגרסתם. הם כעין בונים זהות תיפקודית פונקציונאלית. לאותה נקודת זמן, זהות שתומכת בגרסתם ונותנת לה אמינות גבוהה. היכולת להעמיד כעין זהות המותאמת להתנהגות - מתעתעת במתבונן. ספקנות נוצרת בד"כ כאשר יש דיסהרמוניה, כאשר יש אי הלימה בין מרכיבים שונים בסיטואציה. ואילו כאן - מוקרנת הלימה.

היכולת להתאים מבנה נפשי, התומך תוך הזדהות מלאה בתוכן הרעיון שהם מציגים, מזכירה מאוד את דרכו של עולם המשחק, עולם התיאטרון, לבנות זהות מתואמת לתפקיד. האלסטיות שמעניק הקנביס מסייע להם בכך רבות. הם הופכים לשחקנים ואת החיים לזירת משחק שבו הם ממלאים תפקיד הבא בשירות האינטרס.

בניית הזהות המודולארית הפונקציונאלית שעומדת אחרי העניין אותו הם רוצים לקדם- תומכת תמיכה מלאה ביכולת שלהם להציג את השקר כאמת. היא מאפשרת להם לתפעל מניפולציות מורכבות ובעייתיות. **תבנית המחשבה המגוננת** משפרת את יכולתו של הנוער צרכן הקנביס להתגונן באמצעים שונים ומבלי להרגיש אי נעימות בשל כך. המבנה התודעתי והתפיסתי המאורגן, מאפשר להסתתר אחריו, להישען עליו ומקשה על הנוער המתמודד לוותר עליו.

4. הקנביס כמפתח מבנה תודעתי המאפשר הגשמה פונקציונאלית וסלקטיבית של אידיאות וערכים.

לחלק מהנוער גם כחלק ממאפייני גיל ההתבגרות, יש את הצורך לחוש שהוא "מתעלה" מעל לקטנות היומיום. חלקם עושים זאת דרך הצמדות להגשמת ערך או אידיאל. חלק מהפופולאריות הגדולה של החומר נובעת מכך שהוא מקנה את היכולת לזהות אידיאל, לעצב אידיאל ולהגשים אותו.

הקנביס מסייע בהינדוס המנטאלי, בארגון המערך המחשבתי באופן ייחודי. הוא מאפשר לארגן תבנית מחשבה באופן שתאפשר התבוננות על המצב בדרך מסוימת ותציג אותו כבעל ערך מיוחד. כבעל ערך שניתן להגשים אותו באופן סדיר.

הקנביס נותן לו את התשתית המנטאלית והפסיכולוגית שתאפשר לו להתבונן באופן התמודדותו כאמצעי להגשמת אידיאל.

מקומו של הקנביס באופן מעשי (ולא באופן הצהרתי) הופך חשוב כי לכאורה או למעשה הוא נותן תרומה ביצירת סוג של משמעות וערך בחיים. כך הוא באופן עקיף וסמוי נותן מין הכשר מוסרי לשימוש בקנביס. מבחינת הנוער אם השימוש הוא מרכיב המאפשר גם הגשמה של אידיאל, זה הופך את הקנביס למכובד ולראוי. הרי הוא תומך בהתפתחות ה"ערכית" ו"המוסרית" של הפרט. הוא מאפשר לדבוק באידיאל ולהגשים אותו. לכן ללא ספק יש לו את הזכות ללוות אותנו בדרך החתחתים של הקיום האנושי.

והבנוס למשתמש הוא משולש (1 + 3 חינם):

א. הוא מאפשר הגשמת אידיאל.

ב. השימוש מרגיע ומקל משמעותית את לחצי החיים.

ג. השימוש מקנה לו עמידות רבה למול הסביבה והמתנגדים.

אחד הערכים ההשרדותיים הפופולאריים ביותר בקרב הנוער המשתמש הוא

"הסתפקות במועט". הפיכת ההסתפקות במועט לאידיאל הוא בעצם ערך

פונקציונאלי המשפר הישרדות.

לחלק מהנוער יש קשיים בהשגת כסף. חלקם עקב העדר תמיכה הורית, וחלקם עקב חוסר מוטיבציה לעבוד ולהרוויח. כאן נוצרת לנוער מועקה. הנוער המשתמש מעגן את המציאות הלא נעימה הזאת באידיאולוגיה ערכית רעיונית שתאפשר לו להסתגל למצב. אידיאולוגיה שתאפשר לו לפעמים להימנע מלהשקיע בשינוי המצב תוך שהוא מתרץ זאת בתפיסה ערכית מסוימת כלפי עצמו וכלפי הסביבה. כך הוא יכול להימנע מלחוש תסכול קבוע ממציאות בעלת חסר קבוע. נהפוך הוא: הוא יכול לחוש עליונות ומשמעות מכך שהפך את מצבו לבעל ערך שיש ביכולתו להגשימו. נוצרה בו היכולת לפתח אסטרטגיית "צנע" ולהשלים איתה. כך הוא מגשים את אידיאל ההסתפקות במועט ויכול לדחות בלב שלם את תרבות-העל – תרבות המערב הקפיטליסטית התחרותית והצברנית. הוא חש עצמו אינדיבידואל נפרד עם תחושת עליונות.

נוצרת לו היכולת להנדס מחדש את המחשבה, ולהפוך את החיסרון ליתרון. מצב זה גורם לנוער המשתמש גאוה רבה. הוא יכול להגיד לעצמו: "אני צריך בעצם מעט מאוד כדי להתקיים", "אני תורם לאיכות הסביבה כי אני צורך מעט", "אני לא תלוי בכל אמצעי הקיום המודרניים כדי להתקיים". הוא יכול להגיד לעצמו: "אני בז לתרבות החומרנית התחרותית הזאת שלא מביאה לשום מקום", "לא צריך אוטו (או אוטובוס) אפשר ללכת ברגל", "אין צורך בבגד חדש- אפשר ישן", "לא צריך להיות מכור לעבודה"- "צריך לקחת יותר זמן להתפתחות רוחנית" וכו'.

השימוש מאפשר לעגן את החסר והתסכול באידיאל. נוצרת תחושה טובה של שחרור מכבלי התרבות הקפיטליסטית ההישגית והתחרותית. חלקם מפתחים כדרך להתקיים בחסר- התנהלות מהיד אל הפה. זה גם נותן לגיטימציה ל"תרבות המגביות". במצב זה הנוער מבקש, ללא תחושת בושה סכומים קטנים של כסף. זה שהוא מבקש מעט זה בסדר מכיוון שזה מעיד מבחינתו על צניעות והעדר חמדנות. החסר הקיים מעניק לגיטימציה מלאה לבקשת סכום הכסף הקטן, וללא דיסוננס. אם חסר לי ואני מבקש מעט – רק לצרכי הקיום הבסיסי - אז זה בסדר.

ההסתפקות במועט גם מסייעת לנוער לפתח אי-תלות בהורים, ולייצר שחרור מהשפעת ההורים. אם לא צריך את כספם (אולי רק קצת מכספם ואמצעיהם) - אז אתה יכול לנטרל אותם מהיכולת להשפיע עליך.

לפעמים הנוער מטפח את החסכנות עד ל"גישה נזירית". מעין גישה סגפנית שבד"כ אינה מחויבת המציאות. היא מעניקה לו מעין עליונות מוסרית ערכית ורעיונית גבוהה יותר. נראה כאילו שהוא מענה את עצמו. הוא אינו זקוק לדבר ואינו מבקש דבר. לפעמים זה נראה כאילו הוא מטפח את המצוקה והלחצים. הוא משמר אותם, מברך אותם, מקדש אותם. הוא אינו מחפש דרך לצאת מהם. הוא עסוק באיך לא לטפח אפיקים חדשים של סיפוק הנאה או שחרור. לפעמים הוא מבלה פחות, נפגש פחות. לעיתים עובד קשה מאוד או לא עובד כלל, לעיתים לומד קשה ובאדיקות. לעיתים נשאר סגור בחדר, הולך ברגל במקום לנסוע, מוותר על עשיית רישיון נהיגה, לא קונה בגדים וכו'. הוא מתיר לעצמו דרך אחת בלבד להנאה ולשחרור- השימוש בקנביס.

המצב הקשה שהוא גם תורם לו באופן התנהלותו(במודע או שלא במודע) נותן לו משנה כוח- נותן לו צידוק מלא לדרך שבה הוא בחר- עישון הסם. הוא כעין מטפח תמונת חיים שמלאה רק באספקטים שליליים, כואבים ובלתי ניתנים לשינוי. זהו מצב שנותן לו בעצם לגיטימציה מלאה לעישון. כך הוא יוצר הצדקה ומוסריות לעישון. ההצדקה נובעת מתוך המצב הבלתי נסבל שנחוה על ידו כחסר מוצא. זה כמו להגיד שאם החיים הם כה קשים וחסרי הנאה- זה ברור שמותר לי להשתמש בחומר "אורגאני", "לא מזיק", שתורם להקלה. הרי החיים לא מאפשרים שום דרך אחרת!! "הנוער הנזירי" כאילו מיימן את עצמו לצבור תסכול ולחץ. הדרך היחידה לאפשר ללחץ ולתסכול להתפרק ולהתפוגג - רק באמצעות הקנביס.

במקביל, במחלקת הדוברות, הם כמובן מכחישים לחלוטין את תרומתו של הקנביס לתחזוקת מצבם ולהנצחת מצבם. הם עסוקים בהכחשה גורפת של השפעת החומר עליהם ("זה סתם כמו עישון סיגריה", "זה כבר בכלל לא משפיע עליי" וכו'). כך המצב בעצם הולך ומחמיר. הנוער הופך בהדרגה לתלוי מאוד בקנביס מבלי שהוא מודע לכך או מודה בכך. הוא יכול לשמר את המבנה התודעתי והאופן בו הוא בוחר להתנהל- כל עוד הוא תחת השפעת החומר. כך הוא מהדק את קשריו הבעייתיים עם החומר הפסיכו אקטיבי הזה.

קיים תחום נוסף של חיבור בין החומר לבין הגשמת אידיאות. הנוער עושה חיבור בעייתי בין השימוש בקנביס לבין היכולת לממש עקרונות "רוחניים" "מזרחיים" "בודהיסטיים". עיקרון בולט בחלק מתרבויות המזרח הוא עיקרון "אי הקשירות" או "אי ההזדהות". היכולת להרגיש משוחרר מהשעבוד לעולם "המציאותי" "האשלייתי" (המאיה) על מימדיו החומריים, החברתיים, המעמדיים והתפיסתיים. הקנביס מאפשר לו לחוש מידה מסוימת של נבדלות ונפרדות מאותם אספקטים, מעין התבוננות המאפשרת תחושת שחרור.

באמצעות המבנה האידיאולוגי הזה הוא מאשרר לעצמו את השימוש. כך הוא מזהה את השפעת הקנביס כאמצעי לשיפור יכולות "רוחניות" ומעניק משנה תוקף לגליטימציה לשימוש. סוף סוף יש משהו שיכול לאפשר לו להיות משוחרר מהחיבור העוצמתי לעקרונות, חפצים, אנשים, מצבים. כך הוא יכול להתחבר לדבר גדול ורחב יותר. כך הוא יכול להיות שרוי במרחב המכיל ים של אפשרויות בחירה.

המצב הנפשי הזה מאפשר לשטח מובחנות, ליצור שקיפות ואחידות של המצב, לראות את משמעותם של דברים שונים - חברתיים כלכליים או אחרים- כחסרי משמעות. מצב זה מעניק לו יתרון בולט- לשום דבר אין בולטות משעבדת ויוצאת דופן שאי אפשר בלעדיה. הוא חופשי ומשוחרר מכבליה המעיקים של התרבות.

התחושה המושגת והביצור של המבנה הרעיוני התומך בה (ללא קשירות, ללא הזדהות) מעניקה לו המון חופש נפשי. אינך כבול- יש לך את האשליה של חופש בחירה אינסופי. הצרה היא שאשליית החופש הזאת באה עם מחיר התפתחותי עצום בצידה.

הנוער בעצם נמלט מהתהליך הקשה והמסובך של מפגש עם התרבות המערבית המורכבת ואכן הבעייתית. הוא נמלט מהצורך המתבקש לפתח מנגנוני התמודדות בריאים יותר.

הנוער המשתמש יוצר לעצמו מעין בועה, והוא מתאמץ מאוד למנוע ממנה מלהתפוצץ. הוא בקנאות רבה ובדרך כלל בחשאי רבה, נצמד לקנביס ומפתח בו תלות רבה. הוא מזניח את ההכרח האמיתי והחשוב לבנות מנגנונים בריאים. הוא מזניח את החיפוש והעיצוב של הדרך לשרוד ולחיות בתוך החברה, ללא שימוש באמצעי מגננה מלאכותיים ובעייתיים שמעניק לו הקנביס.

סיכום

הנזק האמיתי והמשמעותי של השימוש בקנביס בגיל ההתבגרות הוא השיבוש המאסיבי של ההתפתחות הפסיכולוגית התקינה, ובייחוד במישור הרגשי והזהותי.

הקנביס גורם לנטרול של מרכיב התפתחותי חשוב וכל כך פגיע- **המרכיב הרגשי. הקנביס מסווה את נזקיו מאחר והוא מאפשר תיפקודיות סבירה תוך שמירה על מעטה חיצוני של נורמאליות ויכולת לנורמטיביות.**

השילוב של שימור יכולת התיפקוד ומעטה הנורמאליות - הופכת את הקנביס בתרבות המערבית לסם נצרך מאוד, מבוקש מאוד ובעייתי מאוד. **תבנית המחשבה המגוננת** שהוא יוצר, משפרת לעיתים את ההישרדות של המשתמש- אך במחיר גבוה.

הקנביס מסייע למשתמש להיות "לא נפגע ולא מושפע" - דרך ביצורו של המבנה התודעתי- אידיאולוגי- רעיוני, לכלל מסכת מוצקה. הוא הופך את מבנה התודעה למנגנון הגנה קשיח המשבש את ההתפתחות הנפשית הרצויה. מנגנון ההגנה שהוא יוצר מעניק תחושה של עמידות וכוח שקשה להיפרד ממנה. הוא מקל את השימוש בשקרים ומניפולציות באמצעות הקטנה משמעותית של רגשות האשמה.

הקנביס מאפשר התארגנות תודעתית זהותית סלקטיבית- בהתאם למרכיבי המצב. הוא הופך את עיצוב הזהות התיפקודית המודולארית כחלופה מסוכנת לבניית הזהות האישיותית.

הנוער המשתמש מנווט את עצמו על פי האינטרס, כאלטרנטיבה לא בריאה לנווט על פי האמת הפנימית או עפ"י הזהות האישיותית.

הקנביס עוזר לנוער שנמצא במצוקה "להרוג" רגשות דיס הרמוניים המפריעים לו. הוא מסייע לו להמשיך את התנהלותו עם פחות הפרעה פנימית ופחות השפעה חיצונית, תוך שהוא גובה מחיר התפתחותי כבד.

השימוש בקנביס בגיל ההתבגרות מהווה חסם משמעותי בדרך להתפתחות רגשית תקינה, ליצירת בריאות נפשית ולהשלמת המשימה העיקרית של הנוער בגיל ההתבגרות - גיבוש זהות אמיתית.

אילן גבאי - עו"ס